

Тема: Поняття синтаксичної норми. Синтаксична помилка

Мета уроку: (формування компетентностей): предметні (знання учнів про синтаксичну норму, про види синтаксичних помилок, уміння знаходити синтаксичні помилки, навички виправлення синтаксичних помилок, навички грамотного письма); ключові (уміння вчитися: спостережливість, кмітливість, мовне чуття).

Тип уроку: урок засвоєння нових знань (формування мовної компетенції).

Хід уроку

I . Мотиваційний етап уроку

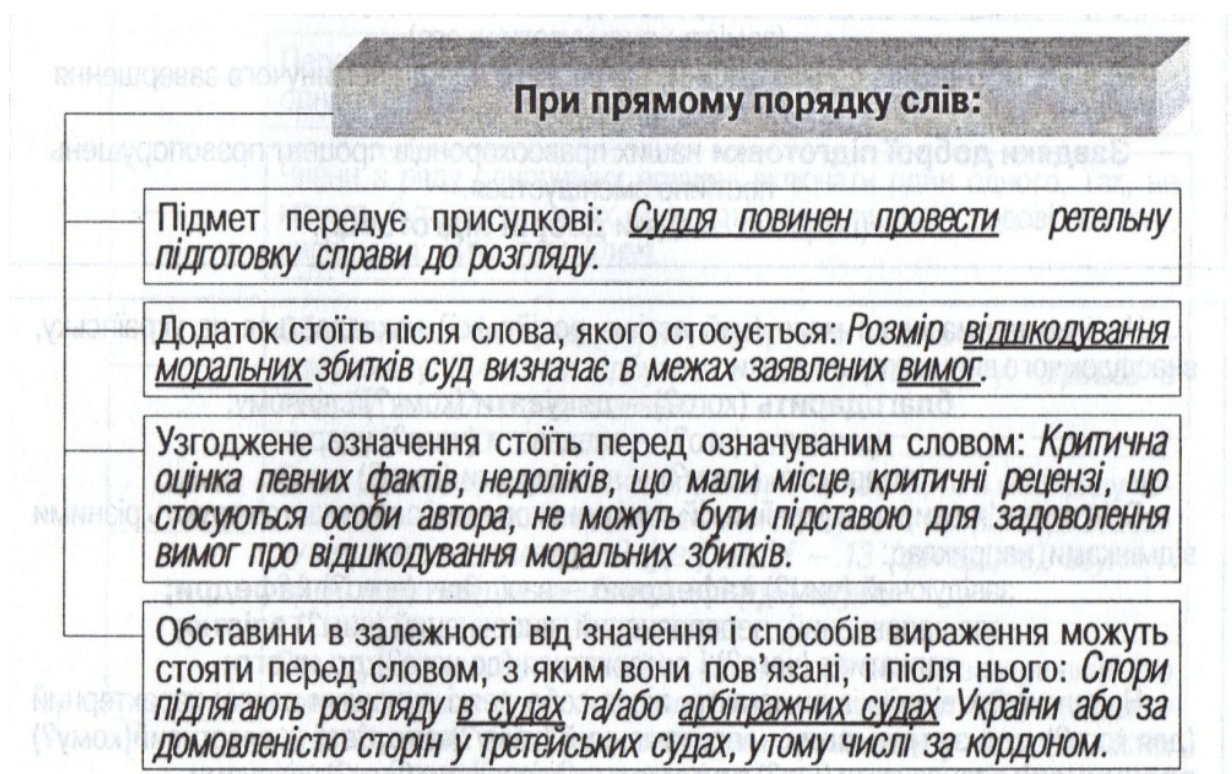
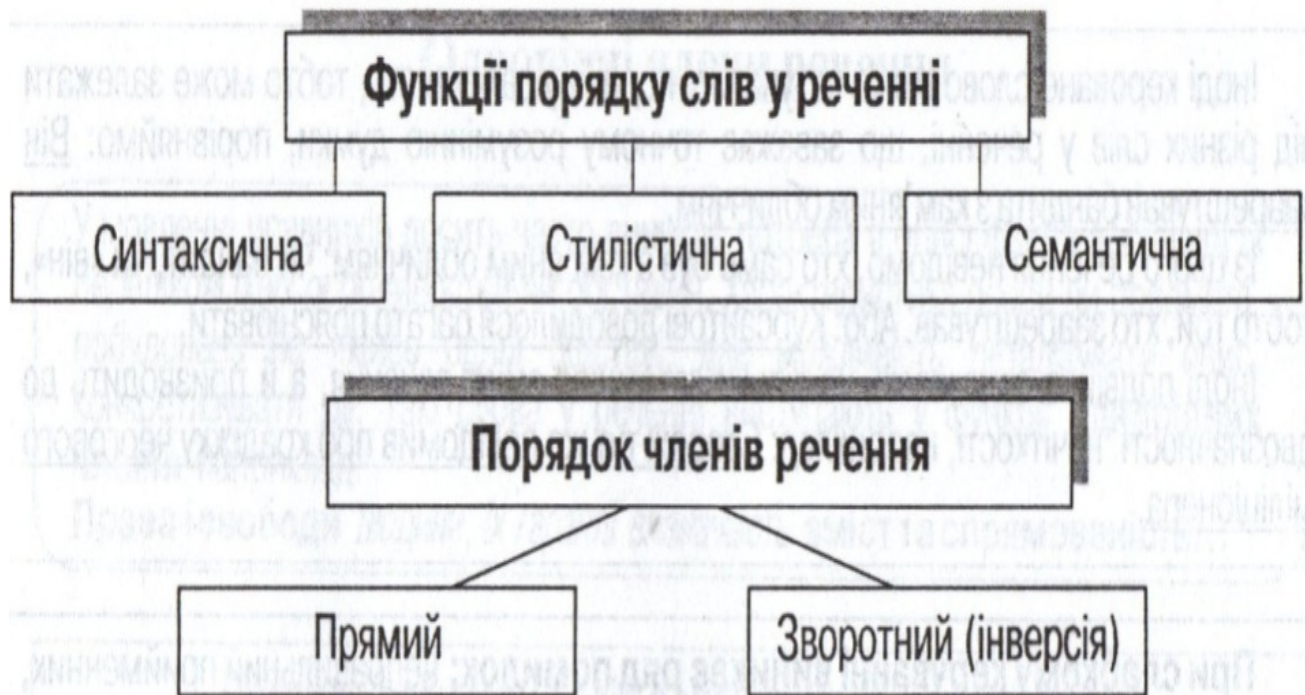
Синтаксичні норми сучасної української літературної мови

Синтаксичні норми- це правила побудови так званих синтаксичних конструкцій - словосполучень і речень.

Порядком слів називається властиве конкретній мові розташування членів речення у визначеній послідовності. Для української мови характерний так званий вільний порядок слів, тобто усі члени речення можуть міняти своє місце. Наприклад:

Закон про мови потребує уточнення. Потребує уточнення Закон про мови. Уточнення потребує Закон про мови.

У наведеному висловлюванні в залежності від смислової ваги одного із членів речення може суттєво змінюватися зміст. Так, у першому реченні викладена звичайна констатація факту. У другому - зміст не змінюється, однак емоційно-експресивні відтінки висловлювання інші. Вони не позбавлені категоричності. У третьому варіанті логічний наголос падає на перше слово. З'являються нові відтінки: безапелятивність, однозначність.

Керування- це такий тип підрядного зв'язку, при якому головне слово вимагає від залежного певної відмінкової форми із прийменником чи без нього, наприклад: *доповісти керівництву, заступити на варту, втратити пильність, написати рапорт тощо.*

У той же час керування має національну специфіку, оскільки в інших мовах, навіть близькоспоріднених, можуть бути цілком інші конструкції. Порівняймо: *Про що йдеться? О чем речь? O co chodzi?*

Деяким дієсловам властиве подвійне керування: і прийменникове, і безприйменникове з різними значеннями, наприклад: *розповісти членам групи - розповісти про членів групи.*

Різні керовані відмінки близькі за значенням і іноді допускають підміну як синонімічні конструкції: *дповідна прокуророві, дповідна для прокурора, купив тобі і купив для тебе.*

Іноді кероване слово може вступати у подвійну залежність, тобто може залежати від різних слів у реченні, що заважає точному розумінню думки, порівняймо: Він заарештував бандита з кам'яним обличчям.

Із цього речення невідомо, хто саме був з кам'яним обличчям: чи бандит, чи «він», тобто той, хто заарештував. Або: Курсантові доводилося багато пояснювати.

Іноді подвійна залежність не тільки затемнює зміст речення, а й призводить до двозначності, нечіткості, наприклад: Сторож тут же повідомив про крадіжку чергового міліціонера.

При слабкому керуванні виникає ряд помилок: неправильний прийменник, нета форма іменника при дієслові: **Про** цекурсант має пильнувати

(замість: пильнувати цього).

Єдине, **про**що шкодував старий, що вік його йде до неминучого завершення

(замість: шкодувати за чим).

Завдяки добрій підготовці наших правоохоронців процент правопорушень постійно зменшується.

(потрібно: завдяки **добрій підготовці**).

Нерідко норма іншої мови (найчастіше російської) накладається на українську, внаслідок чого виникають помилки:

благодарить(кого?) - **дякувати**(кому?) слідчому;

причинять (что?) - завдавати (чого?) удару;

подражать (кому?) - наслідувати (кого?) героя.

Слід запам'ятати, що в українській мові однокореневі слова часто керують різними

відмінками, наприклад:

завідує (чим?) **кафедрою**- завідувач (чого?) **кафедри**;

але наповнений, переповнений, виповнений (чим?) **злістю**;

торкатися (чого?) і доторкатися (до чого?) **до нього**;

Неоднакових відмінків вимагають після себе деякі синоніми слова: характерний

(для кого?) **для затриманих**- притаманний (кому?) **злодієві**- властивий(кому?)

злочинцеві; опановувати (що?) **предмет** -оволодівати (чим?) знаннями.

Трапляються помилки у виборі керованої форми при однорідних членах речення. Треба зважати на те, якої відмінкової форми вимагають слова, що утворюють однорідний ряд. Інколи спостерігається вживання спільного додатка при словах, які вимагають різних відмінкових форм. Наприклад: Він любив і пишався своєю посадою.

Треба: Він любив роботу і пишався своєю посадою.

Для частини слів української мови характерним є варіантне керування. Воно виявляється в тому, що при одному стрижневому слові вживаються дві або більше різних керованих форм водному і тому ж значенні. Наприклад:

повний (чого? чим?),

дорогий (кому? для кого?),

сповнений (чого? і чим?),

вибачати кому (Д.в.) за що? (Зн.в.).

II. Оцінювання навчальних досягнень учнів.

III. Домашнє завдання.

Параграф 12 підручника О. Глазової «Українська мова рівень стандарту 11 клас». Виконати вправи 89-90, ст. 55-58.